

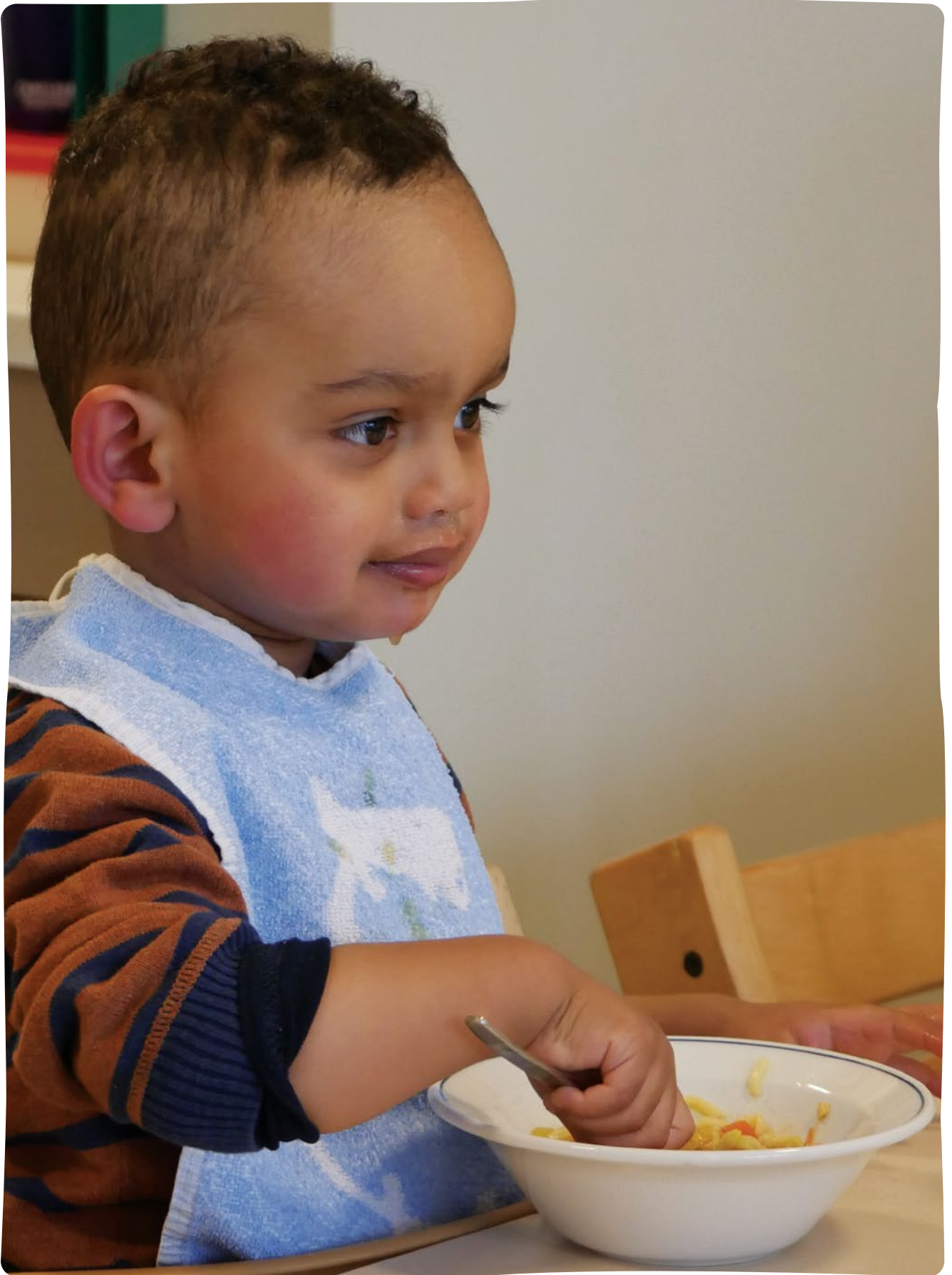

Måltidet som pedagogisk arena

Aktiviteter og inspirasjon knyttet til
Rammeplan for barnehagen (2017)

Utviklet på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet

Innhold

Innledning	05
Måltidet i lys av identitet og kultur <i>Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet</i>	06
Matvers <i>Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa</i>	08
Utforskende lek med smaker <i>Nasjonalt senter for naturfag i opplæringa</i>	10
Sammenligning ved matbordet <i>Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen</i>	12
Måltidet – tid for glede og fellesskap <i>Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring</i>	14
Måltidet – en arena for møte med andre språk <i>Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen</i>	16
Måltidet som estetisk erfaring <i>Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen</i>	18
Måltidet som samisk språk- og kulturarena <i>Nasjonalt senter for samisk i opplæringa</i>	20
Bokstaver til lunsj <i>Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning</i>	22
Måltidet – en arena for fellesskap, tilhørighet og glede <i>Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning</i>	24
Måltidet som språkarena – med utgangspunkt i hverdagssamtaler <i>Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning</i>	26
Om de nasjonale sentrene	28

Innledning

I rammeplan for barnehagen har mat og måltid en tydelig plass. Dette er naturlig da måltidene barna spiser i barnehagen, og aktivitetene knyttet til dem, er en stor del av barnas liv.

Ingen barnehager er like, og ingen barnehagedager er like. Ulike årsplaner byr på ulike aktiviteter. I tillegg påvirker både vær og vind, sykdom og fravær hvordan barnehagedagen blir. Noen aktiviteter er sporadiske, mens andre foregår daglig, uavhengig av andre påvirkninger. Måltidsaktiviteten er en slik daglig aktivitet. Mat må vi jo alle ha! Mange barn spiser flere av dagens måltid i barnehagen enn de gjør hjemme. Derfor er måltidet i barnehagen en viktig og god arena for å skape matglede og fellesskap.

Uavhengig av om måltidet består av servert mat eller medbrakt matpakke, ønsker en at den i størst mulig grad er sunn og smaker godt. Et sunt kosthold og gode smaksopplevelser er viktig for både små og store, men barnehagemåltidet handler om mer enn bare maten. Måltidet er en sosial arena der det foregår møter mellom barn, og mellom barn og voksne. Det gir en strukturert ramme for samspill og dialog. Samvær, samtaler og deling av rike opplevelser er en av de viktigste ressursene i barnehagen når det gjelder språkmiljø og språkutvikling. Under et måltid foregår det fortelling, samtale og diskusjon. At alle ansatte er aktive og bevisste rollemodeller, er viktig for å skape gode samtaler og inkludere alle barna rundt matbordet.

Mat og måltid kan knyttes til alle fagområdene i Rammeplan for barnehagen. Det estetiske kan bli synlig ved å dekke bord, legge maten på tallerkenen og bruke alle sansene til å utforske maten. En kan gi barna forståelse av ulike måleenheter og prate med dem om størrelse, mengder og form. Ved å snakke om mat vi spiser under høytidene, både i Norge og i andre land, lærer barna om andre religioner og tradisjoner og kan få interesse for hverandres matkulturer. Sist, men ikke minst, er måltidet en viktig del av kos og sosialisering, noe som igjen er svært viktig for barnas trivsel i barnehagen, og senere i voksenlivet.

I 2017 ble dette heftet utviklet av åtte nasjonale sentre, på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. I 2021 ble heftet revidert og representerer nå alle de elleve nasjonale sentrene. Hvert av sentrene har laget en aktivitet fra eget fagområde som viser ulike måter å bruke måltidet som en pedagogisk arena i barnehagen. Heftet er ment å være til inspirasjon for deg som arbeider i barnehagen. Vi håper at du etter å ha lest det, vil reflektere over og teste ut hvordan ulike deler av rammeplanen kan integreres i barnehagemåltidet. Vi håper også du ønsker å fortsette å utforske mulighetene som ligger i måltidet, og at du inviterer barna til ulike aktiviteter der de kan fortelle, undre seg, reflektere og stille spørsmål.

Ekstra lenker i bidragene

I enkelt bidrag er det henvist til ekstra materiell som kan brukes i arbeidet med måltidet som pedagogisk arena. For deg som har tatt utskrift av dette hefte kan du finne lenkene til materialet ved å gå inn her:

<https://mhfa.no/maltidet>

Måltidet i lys av identitet og kultur

Forankring i rammeplanen

Barnehagen har som en av sine viktige oppgaver å gi barna grunnlag for å utvikle matglede og sunne vaner. Matglede og måltider er noe som kan være sterkt knyttet til menneskes identitet, til hva man er vant med hjemmefra og til religion og tradisjoner.

Rammeplanen løfter fram at barnehagen skal fremme menneskeverdet ved å synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt. Barna skal få oppleve matglede, matkulturer og at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på. Barnehagen skal gi felles erfaringer og

vise hvordan alle kan lære av hverandre. Den skal også fremme barns nysgjerrighet og undring over likheter og forskjeller. Måltidet i barnehagen er en god arena for dette.

I alle kulturer, også i den norske, har mat og måltidet en sentral rolle i forbindelse med høytider, feiringer og ulike tradisjoner. Gjennom mat- og måltidsaktiviteter kan barna utvikle interesse, respekt og forstå verdien av likheter og ulikheter i et fellesskap. Måltidet er også en hverdags-handling som kan bidra til å skape deltakelse, samtaler og fellesskapsfølelse hos barna.

Refleksjonsspørsmål

- Da du vokste opp, var det noe du ikke spiste? Handlet det da om smak, familiære tradisjoner, lokale forhold, kultur, allergi, religion eller livssyn?
- Del dine refleksjoner med de andre i personalet. Hvilke ulike mattradisjoner finnes blant dere i personalet og blant foreldre i din barnehage? Prøv å kartlegge ulike tanker om matglede og sunnhet.
- På hvilken måte kan maten og måltidene i din barnehage fungere som arena til å ivareta det enkelte barns identitet og respekt for ulike matkulturer?

Introduksjon til aktiviteten

Refleksjon og undring rundt måten vi spiser på kan bidra til å utvide barnas kulturelle kompetanse. Noen mennesker spiser med pinner, andre med fingrene, noen bruker pannekaker eller bananblader som underlag. Noen sitter sammen rundt et fat på gulvet, eller i en sofa foran en tv, eller på små krakker. Den tause kunnskap om hvordan "vi gjør" kan gjerne utfordres gjennom undrende situasjoner sammen med barna.

For å skape en slik undrende situasjon kan du vise bilder fra ulike måltidssituasjoner rundt omkring i verden. Det kan være bilder av barn som spiser med pinner, med fingrene, med kniv, gaffel eller skje, stående, sittende ved et bord,

sittende på gulvet eller på små krakker. Poenget er å la barna få undre seg sammen over alle de mulige måltidsformer som finnes i verden og i norske hjem. Kanskje et barn vil si: «slik spiser vi når det er fest», eller «hjemme hos oss spiser vi med pinner» osv. Her kan barn som har opplevd dette hjemme oppleve mestring og få positiv bekreftelse av egen identitet. Hensikten med aktiviteten er å la barna få oppleve og erfare en annen måltidsituasjon enn den de er vant til. De vil da lettere kunne reflektere og undre seg over hvorfor de til vanlig spiser som de gjør, både hjemme og i barnehagen.

Aktivitet med barna

Du trenger en duk og en tallerken og et glass til hvert barn. Du bør fjerne stoler og bord. Duken legger du på gulvet og dekker den med tallerken, glass og det du ellers måtte trenge.

Maten kan gjerne være en gryterett med store biter av kjøtt og grønnsaker. Større biter er enklere å spise med fingrene. Til gryteretten kan du servere pasta eller ris og pitabrød eller nanbrød.

- Du kan utfordre barna til å bruke tre fingre på høyre hånd til å spise med (i Pakistan, India, Sri Lanka, Midtøsten og en rekke afrikanske land er dette en vanlig måte å spise på).
- Opplevelse og matglede står i fokus og barna kan få prøve å sette ord på hvordan det oppleves å bare spise med en hånd.

- Hvordan det er å sitte på gulvet (hardt, vondt, fint, lett, vanskelig)?
- Hvordan man kan spise på denne måten uten å søle for mye?
- Hvordan opplever barna dette måltidet i forhold til måltidene de er vant til?
- Er det noe som overrasker dem? Snakk med barna om hvordan de spiser til vanlig. Reflekter sammen med dem om hva de tror er grunnen til at de spiser på denne måten, og hva de tenker om ulike måter å gjennomføre et måltid på.

Barnehagen – en arena for kulturmøter

I dag er Norge et land med et språklig, religiøst, kulturelt og matmessig mangfold som også vil prege barnehagene i fremtiden. Personalet møter barn og voksne fra mange ulike land, som alle har med seg ulike oppfatninger av mat og måltider i sin kulturelle bagasje. Det betyr at

både foreldre, barn og personalet vil oppleve ulike former for kulturmøter. Barnehagen har innflytelse på barnas matvaner, kosthold og helse, og dette bør jobbes med i nært samarbeid med hjemmene.

Mer om mat og måltid i barnehagen

mhfa.no

Forankring i rammeplanen

I rammeplan for barnehagen, i kapitlet *Kommunikasjon, språk og tekst*, står det at barna skal leike, improvisere og eksperimentere med rim, rytme, lydar og ord og at personalet skal bruke varierte formidlingsformer og tilby eit mangfald av bøker, songar, bilete og uttryksformer. Å bruke ulike teksttypar i språkarbeidet bidreg til å stimulere barnet si språklege bevisstheit. Rim, rytme og rørsle motiverer barn til å delta og er eit viktig element i den tidlege språkstimuleringa.

Matversa som er presenterte her, er små regler eller dikt som eignar seg spesielt godt til bruk ved måltidet. Personalet i barnehagen skal leggje til rette for at måltid og matlaging bidreg til måltidsglede, deltaking, samtalar og fellesskapsfølelse hos barna. Eit matvers eller ei matregle kan bidra til nettopp å skape ei ramme for fellesskap rundt matbordet. Det å kunne seie fram ei regle i lag er ei felles oppleving, der barn i ulike aldrar og på ulike stadium i språkutviklinga kan henge seg på etter egne føresetnadar.

Refleksjonsspørsmål

- I kva situasjonar brukar vi rim, regler og songar i barnehagen, og korleis kan vi byggje vidare på det?
- På kva måtar er rim og regler berikande i kvardagen i barnehagen?
- Korleis kan vi i vår barnehage lære nye eller gamle, lokale rim og regler?

Introduksjon til aktiviteten

Rim, rytme, songar og regler er viktige element i barna si språkstimulering, og eit felles matvers bidreg til at borna opplever felles samling omkring måltidet.

Aktivitet med barna

Du kan markere starten på eit måltid ved å bruke ein song, ei regle eller eit vers. Bruk gjerne same regla eller songen før kvart måltid ein bestemt periode før de vel ein ny. Etter kvart har de eit repertoar av slike små vers som barna kan velje mellom etter tur.

Førebuing:

Vel eitt av matversa på

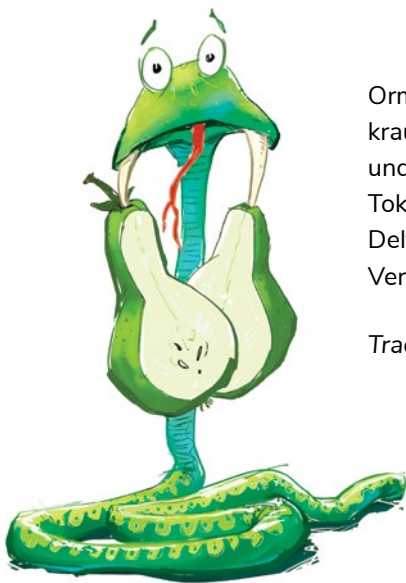
<http://www.nynorsksenteret.no/matvers>

Skriv ut verset og les gjennom det nokre gongar før du skal lære det vekk. Tenk gjennom om du kan lage enkle bevegelsar til verset. Særleg inviterer Ormen lange-regla

til handbevegelsar. Til dømes kan du samle handflatene framfor deg og bukte armene opp etter kvart som regla seier at ormen klatrar «under eit gjerde» og «tok seg ei pære» og så vidare.

Gjennomføring:

Du kan henge opp verset på veggen eller leggje det under ein gjennomsiktig voksduk på matbordet. Eit anna alternativ kan vere å laminere det og samle ulike songar og vers i ein boks eller perm som de tek fram før kvart måltid. Når barnet knyter det munnlege verset til eit bilete, er det enkelt å velje mellom ulike vers etter kvart som repertoaret veks.

Ormen lange
kraup som ein slange
under eit gjerde.
Tok seg ei pære.
Delte ho i to.
Ver så god!

Tradisjonelt rim

Illustrasjonar: Per Ragnar Møkleby

Meir om nynorsk i barnehagen

www.nynorsksenteret.no/barnehage

Eit eple veks fram frå ei blømande grein
To geiter spring rundt på lette bein
Tre fiskar glitrar så blankt i ein fjord
Fire poteter ligg djupt i si jord

Tenk å få ete seg mett kvar ein dag
Kom, lat oss ete og drikke i lag

Tekst: Hilde Myklebust

Melodi: Gaute Øvereng

Her finn du notar til-, og innspeling av "Eit eple veks fram"
www.nynorsksenteret.no/matvers

Utforskende lek med smaker

Forankring i rammeplanen

Under kapittelet om livsmestring og helse heter det at måltider og matlaging i barnehagen skal gi barna et grunnlag for å utvikle matglede og sunne helsevaner. Dette blir understreket i fagområdet «Kropp, bevegelse, mat og helse» der det heter at barnehagen skal legge til rette for at alle barn kan oppleve bevegelsesglede, matglede og matkultur og at personalet bl.a. skal legge til rette for at måltider og matlaging bidrar til måltidsglede, deltakelse, samtaler og fellesskapsfølelse hos barn.

Bærekraftig utvikling har blitt et eget avsnitt i den nye rammeplanen. I den sammenhengen vil arbeid med f.eks. kjøkkenhage kunne være med på å fremme en begynnende forståelse for bærekraftig utvikling. Som et punkt under fagområdet «Kropp, bevegelse, mat og helse» blir det nettopp sagt at barnehagen skal bidra til at barna får innsikt i matens opprinnelse, produksjon av matvarer og veien fra mat til måltid.

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan kan våre egne smakspreferanser påvirke vårt arbeid med mat og barn?
- På hvilken måte kan vi hjelpe og støtte barna med å uttrykke smak- og sanseopplevelsene med ord? Hvilke ord og begreper vil vi bruke i denne sammenhengen?
- På hvilken måte inkluderer vi barns medvirkning i mat og måltider?

Introduksjon til aktiviteten

I barnehagealder skal barnet bli kjent med mange smaker og lukter. Barnehagens måltider gir fine muligheter til varierte smak- og lukterfaringer, men smak og sanseselek kan også skje i forkant av måltidet. Ved å smake i forkant av et måltid får barna mulighet til å øve seg på smakene som skal

serveres senere. Dette kan gi dem flere møtepunkt med nye uvante smaker, noe som kan bidra til at barna blir tryggere på maten. Ved å smake på ukjent mat og ved å sette ord på opplevelsen, kan barnets smaksrepertoar og vokabular utvides.

Aktivitet med barna

Lag smakstallerkener med ulike tema, sammen med barna. La barna hjelpe til med å dele opp grønnsaker og frukt i små biter. Bruk grønnsaker og frukt dere skal servere senere. Smakstallerkener kan gjerne benyttes utenom måltider også, for å øve på smak og begreper. Ikke press barn til å smake hvis de ikke vil. Noen barn vil gjerne se på først. Her får de utforskende barna være gode forbilder.

Søt smakstallerken:

Sammenlikn stekte og rå utgaver av ulike grønnsaker f.eks. løk, gulrot og paprika. Hva skjer med smaken når du varmebehandler noen grønnsaker? Blir de søtere? Hva skjer hvis dere krydrer tomatsaus forsiktig med litt sukker?

Sur smakstallerken:

Utforsk den sure smaken til grønne epler, sitron og lime. Sammenlikn surheten til umoden og moden frukt. Kan dere se en sammenheng? Er det slik at umoden frukt er surere enn moden frukt?

Bitter smakstallerken:

Lag en smakstallerken bestående av ulike bitre grønnsaker og frukt som buketter av kokt broccoli, kokt rosenkål, reddiker i skiver, grapefrukt, ruculasalat osv.

Det kreves trening for å venne seg til smaker, særlig det bitre. Dere kan derfor gjerne kombinere bitre smaker med for eksempel ost. Rucula har en sterk bittersmak når den spises alene, men bitterheten forsvinner som et trylleslag når den kombineres med ost.

Utforsk den bitre smaken til grapefrukt. Kan dere skille den bitre smaken fra den sure smaken til sitron? Sammenlikn rød og gul grapefrukt. Utforsk salater ved å sammenlikne ulike typer.

La barna pille fra hverandre en rå rosenkål. De kan smake på ett enkelt blad. Sammenlikn også smaken av en liten bit kokt rosenkål med og uten smør eller rømme.

Mer om naturfag i barnehagen

www.forskerfrø.no

Sammenligning ved matbordet

Forankring i rammeplanen

Barn opplever matematikk i sin hverdag med kroppen, sansene og i samspill med andre mennesker. De uttrykker nysgjerrighet og undring, og ifølge rammeplanen skal personalet legge til rette for matematiske erfaringer gjennom å berike barnas lek og hverdag med matematiske ideer og utdypende samtaler. Måltidet er en hverdags-situasjon hvor barna gjør erfaringer med eksempelvis sortering, mengder, plassering, form og størrelser. Barn erfarer at vi må kjenne på melkekartongen for å finne ut om den er tom eller full og at vi må kikke i eggekartongen for å se hvor mange egg den inneholder. Gjennom lystbetont samspill om matematikken under måltidet kan barna utvikle matematisk forståelse.

I rammeplanen er det trukket frem at personalet skal legge til rette for at barna kan utforske og oppdage matematiske begreper og sammenhenger. Under måltidet kan barna møte begreper som *flere*, *større*, *full*, *tung*, *halv*, *inni*, *rund* og *mellom*. De kan oppdage sammenhenger som at det blir færre blåbær igjen jo flere som spises, eller at antallet barn rundt bordet ikke endrer seg selv om to bytter plass. Personalet må være åpne for barnas utforskning, og invitere til resonnering og utforskende samtaler omkring det barna er opptatt av.

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan kan måltidsituasjonen invitere til en utforskende samtale omkring likheter, størrelser, antall og plassering?
- På hvilke måter kan vi benytte måltidet for å la barna oppleve matematikk som meningsfylt og morsomt?

Introduksjon til aktiviteten

Å utforske likheter og ulikheter handler om å bli oppmerksom på egenskaper ved ting rundt oss og hvordan disse henger sammen. Det å utforske ulike fremgangsmåter for sortering og sammenligning er svært viktig for å forstå matematikk, og i rammeplanen er dette tydelig uttrykt.

Det finnes to ulike måter å sortere på; klassifisering og ordning. Klassifisering innebærer at barna lager grupper av gjenstander som på en eller annen måte hører sammen.

Barna kan klassifisere kopper etter farge (blå kopper sammen), pålegg etter innhold (kjøttpålegg sammen) eller bestikk etter type (gafler sammen). Vi klassifiserer typisk når vi rydder av bordet og all mat og dekketøy skal legges på plass. Ordning innebærer at vi lager en rekkefølge av gjenstandene med utgangspunkt i en egenskap. Barn kan ordne glass etter hvor mye de inneholder eller brødsriver etter størrelse.

Aktivitet med barna

Del 1: Sammenligne ting fra matbordet

I denne aktiviteten skal barna erfare at forskjellige ting kan ha egenskaper som både er like og ulike. For eksempel kan to melkekartonger se helt like ut, men ha ulik vekt; to matbokser kan ha samme form, men ulik farge og to eggekartonger kan se helt like ut når de er lukket, men ha ulikt antall egg.

Du kan begynne med å oppfordre barna til å finne noe som er likt. Først lik farge eller lik form, og deretter andre egenskaper. For eksempel er melk og juice like fordi de kan drikkes. Når barna skal finne likheter må de studere egenskapene til de ulike tingene på bordet. Du må støtte barna i kunsten å stadig finne nye kriterier og la kreativiteten blomstre sammen med dem.

Etter hvert kan du utvide aktiviteten ved at barna får kjenne på to ting fra matbordet uten at de ser dem. De kan eksempelvis holde gjenstandene under bordet eller bak en serviett. Barnet skal så beskrive hva som er likt og hva som er ulikt med gjenstandene. Barna kan erfare at det er lett å kjenne forskjell på ei lita og ei stor skje, men

at det er vanskeligere å skille tuben med rekeost fra den med skinkeost. Videre kan de føle at to tallerkener har ulik form ved at den ene er rund og den andre firkantet. De yngste

barna kan kjenne på en ting under bordet og så peke på en ting på bordet som er lik.

Del 2: Rydd av bordet etter kriterier

Når bordet skal ryddes etter måltidet kan barna finne klassifiseringskriterier for hva som skal ryddes i hvilken rekkefølge. For eksempel kan barna foreslå at først skal alt som er gult på bordet ryddes, deretter alt som har en rund form. Av det som er igjen på bordet kan deretter alt som er spiselig ryddes bort, og så alt som er bestikk. Barn og voksne kan sammen prøve å finne kriterier slik at bordet blir helt tomt.

Mer om matematikk i barnehagen

www.matematikkenteret.no/barnehage

Måltidet – tid for glede og fellesskap

Forankring i rammeplanen

Under et måltid er det tid for å mette sultne mager og for korte eller lange, morsomme, alvorlige og interessante samtaler. Rammeplanen peker på at personalet skal legge til rette for at måltider og matlaging bidrar til måltids glede, deltagelse, samtaler og fellesskapsfølelse hos barna.

Måltids glede kan være både glede over maten som spises og over å delta i fellesskapet. Mange barn vil ha mye å fortelle – om hva de har lekt, opplevd og vært opptatt av i løpet av dagen. Personalet bør anerkjenne, lytte og bidra til å utvide samtalen. Samtidig kan dere reflektere over om

alle barna rundt bordet kommer til orde og får mulighet til å delta i samtalen.

Noen barn har et annet morsmål enn norsk og er i ferd med å tilegne seg norsk. Av og til velger de kanskje å være stille, fordi det er krevende å formidle seg. Både barn og voksne kan oppleve at ordene ikke strekker til. Åpenhet og nysgjerrighet for hva den enkelte ønsker å fortelle, kan gjøre det lettere å dele sine tanker og komme med spørsmål. Flere språk kan inngå i samtalen og alle kan lære ord og uttrykk av hverandre.

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan kan dere bidra til at barn med ulik kompetanse i norsk får delta i samtaler under måltidet?
- Hvordan kan flerspråklige barns morsmål berike samtalen under måltidet?

Introduksjon til aktiviteten

Hensikten med aktiviteten er at alle barn skal kunne delta i samtalen rundt bordet, uavhengig av hvor mye de kan ytre seg på norsk, og at alle skal få glede av å bli kjent med noen ord på flere språk.

Barn som ikke har tilegnet seg så mye norsk ennå, vil ha behov for støtte fra voksne for å kunne formidle seg. Her kan illustrasjoner av dagligdagse situasjoner være til inspirasjon.

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) har utviklet en plakat som kan inspirere til samtaler rundt bordet. NAFO har også utviklet en film som viser hvordan barn og voksne lar barnas morsmål inngå i samtalen ved bordet og hvordan barna får anledning til å formidle det de er opptatt av. Denne kan være et fint utgangspunkt til diskusjon på personalmøter og en fin forberedelse til aktiviteten under.

Aktivitet med barna

NAFO tilbyr en plakat av barn i ulike aktiviteter, hvor det kan fylles inn verb som beskriver lek og aktivitet på ulike språk. Den kan være et utgangspunkt for samtaler der alle har mulighet til å formidle egne tanker og opplevelser.

Du kan skrive ut den illustrerte plakaten av barn i ulike lekaktiviteter. Plakaten har skriftbobler hvor verb på ulike språk kan fylles inn. Barn, foreldre og flerspråklige ansatte kan involveres i å fylle inn verb på ulike språk – gjerne også med lydskrift. La plakaten inspirere til samtaler under måltidet.

På NAFOs nettside Tema Morsmål finner du verbene til de ulike aktivitetene – som små filmer, tekst og lyd. Der kan du lytte til verbene og se dem illustrert gjennom korte filmer. Dette kan være en fin aktivitet der både barn, foreldre og personale kan bli kjent med hvordan verbene uttrykkes på flere språk.

[Nettside med flerspråklige ressurser](#)

[Filmen om morsmål ved matbordet](#)

[Plakat](#)

Mer om flerkulturelt arbeid i barnehagen

- nafo.oslomet.no/barnehage
- morsmal.no

Måltidet – en arena for møte med andre språk

Forankring i rammeplanen

Å støtte barns tilegnelse av språk er en sentral del av rammeplanen. Gjennom fagområdet Kommunikasjon, språk og tekst skal barnehagen bidra til at barna får utforske og utvikle sin språkkompetanse og et mangfold av kommunika-

sjonsformer. I følge rammeplanen skal barnehagen bidra til at barn leker med språk og stimulere til språklig nysgjerrighet, og måltidet er en utmerket arena for dette.

Refleksjonsspørsmål

- Hvilken språkkompetanse finnes det blant personalet i barnehagen, og hvordan kan vi utnytte denne kompetansen slik at barna får møte ulike språk?
- Hvordan kan vi bruke måltidet som arena for å stimulere til språklig nysgjerrighet?

Introduksjon til aktiviteten

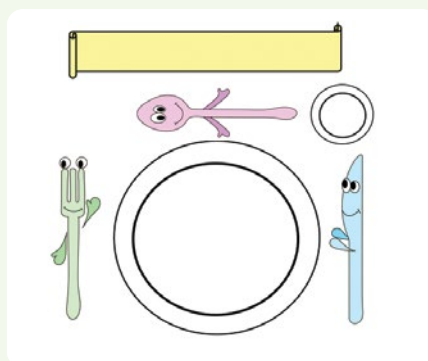
Selv om det er nærliggende å tenke at språkstimulering i hovedsak foregår på norsk, kan barna også introduseres for andre språk. Med tanke på at engelsk er det første fremmedspråket barna introduseres for når de begynner på skolen, er språkleker med fokus på engelsk en ypperlig introduksjon for å stimulere til språklig nysgjerrighet. I dette eksempelet har vi derfor valgt å engasjere barna i det engelske språket, men aktivitetene kan også lett overføres til andre språk.

Som introduksjon til språkleken kan barna få lage sin egen personlige spisebrikke (se tegning og lenke lenger nede). På spisebrikken er det bilde av de tingene vi vanligvis trenger til måltidet. Snakk med barna om hva de forskjellige tingene heter på engelsk. (knive, fork, spoon, glass, plate, table cloth,) Det er satt av plass til bilde av barnet, og barna kan også skrive sitt eget navn på bordbrikken. Når brikken er ferdig bør man laminere den, slik at den kan brukes flere ganger.

Aktivitet med barna

Man trenger et lite bord, duk, glass, kniv, gaffel, skje, tallerken, tøypose/eske som man får plass til alle konkretene i, og musikk.

Finn frem utstyret som skal brukes for å dekke bordet. Først gjennomgår man begrepene på engelsk. La barna få undre seg over at noen av begrepene kanskje ligner på de norske ordene, mens andre begrep er helt ulike. Når barna er klare for å starte, legger man konkretene i posen. Spill musikk mens posen sendes rundt til alle barna. Når musikken stanser, får den som har posen trekke opp en gjenstand og fortelle de andre hva det heter på engelsk. Barnet plasserer gjenstandene på bordet etter hvert som de trekkes fram. Posen sendes rundt til den er tom. Når bordet skal ryddes, reverseres leken, slik at når musikken nå stopper, får barnet velge en gjenstand fra bordet og legge tilbake i posen.
- Do you remember what this is called in English?
Leken avsluttes når bordet er ferdig ryddet.

Når man begynner å introdusere barna for engelske ord og uttrykk, vil de garantert begynne å bli nysgjerrige på hva andre ting heter på engelsk. Etter hvert kan man derfor utvide begrepene til hva mer vi har på bordet til måltidet.

Can you pass me some bread, please?
- Here you are!
- Thank you!

Språkarbeid kan starte tidlig

Barn i barnehagealder har mange fordeler med å få muligheten til å utforske andre språk. 4-7-årsalderen er «mulighetsvinduet» for språklæring, og barn i denne aldersgruppen begynner å vise en gryende interesse for språk samtidig som de har et lekent forhold til det. Det er i denne alderen barna også utvikler metaspråklig bevissthet. De oppdager at ting kan hete noe helt annet på et annet språk – noe som har betydning for den første lese- og skriveopplæringen.

Engelsk bordvers

Are You Hungry?

(Melodi: Fader Jakob)

Are you hungry
Are you hungry
Yes I am, Yes I am
I am very hungry, I am very hungry
mmmm, mmmm

Mer om fremmedspråk i barnehagen

www.fremmedspraksenteret.no/barnehage

Måltidet som estetisk erfaring

Forankring i rammeplanen

I barnehagen skal barna få estetiske erfaringer, og støttes i å skape egne kunstneriske og kulturelle uttrykk. Dette gjelder både i spontane og planlagte situasjoner, og i de hverdagslige rutinene som gjennomføres daglig. Det kan være i påkledning i garderoben, i stell på badet eller mens man sitter sammen og spiser. Estetiske erfaringer er noe barna får bare ved å være til og oppleve verden, men personalet i barnehagen har et ansvar for å skape og tilrettelegge situasjoner hvor man vektlegger det estetiske

og sanselige. Barns medvirkning er en del av hvordan personalet tilrettelegger hverdagen og er oppmerksomme på barnas uttrykk. Hvordan barna medvirker tilpasses alder, erfaring, individuelle forutsetninger og behov. De yngste barna skal også få medvirke gjennom å gi uttrykk for sine synspunkter. Måltidet er en arena for både medvirkning og estetiske erfaringer, hvor barna kan gis mulighet til å være sammen om å oppleve og skape kunstneriske og kulturelle uttrykk.

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan kan vi gjennom måltidet skape rom for undring, undersøkelser, utprøvinger og eksperimentering i et estetisk perspektiv?
- På hvilken måte kan vi benytte måltidet til å synliggjøre og skape estetiske dimensjoner i barnehagens inne- og uterom?

Introduksjon til aktiviteten

Måltidet er en estetisk og sanselig opplevelse, samtidig som det handler om å spise for å bli mett og få energi til alt man vil gjøre. Hva som serveres og hvordan det smaker er sentralt for opplevelsen, men også hvordan maten serveres

og rommet rundt måltidet. Denne aktiviteten viser et eksempel på hvordan dere kan jobbe for å skape en estetisk dimensjon rundt måltidet.

Aktivitet med barna

Barna kan sende ut forespørsel til foreldre om noen har gammelt servise de kan gi til barnehagen. Dere kan også gå på loppemarked og bruktbutikker, på jakt etter gamle tallerkener, glass, bestikk, serveringsboller og fat. Hva med å få en sak i lokalavisa om at dere ønsker dere skatter fra loft og bod? Kanskje er en av foreldrene i barnehagen keramiker slik at dere kan få kopper og kar som er feilvare? Dette kan bli et spennende prosjekt i seg selv som barna kan bidra med egne ideer til hvordan barnehagen skal få tak i nytt servise.

Når nytt servise er på plass og man skal begynne å bruke det kan man gjøre det på ulike måter. Når bordet dekkes kan barna selv få velg hvilken tallerken og hvilket glass de vil ha. Varier gjerne utvalget fra dag til dag ved å ikke ha et fast sett til en avdeling, men dele alt serviset med hele barnehagen.

Serviset kan være utgangspunkt for samtaler om form og uttrykk, fortellinger om gamledager og hvem som har brukt serviset før, om teknikker for å dekorere porselen og begrunnelser for hvorfor man liker eller ikke liker den ene eller andre tallerkenen. Serviset kan gjerne kategoriseres ut fra ulike kvaliteter og motiv, og etter hvert kan man supplere utvalget.

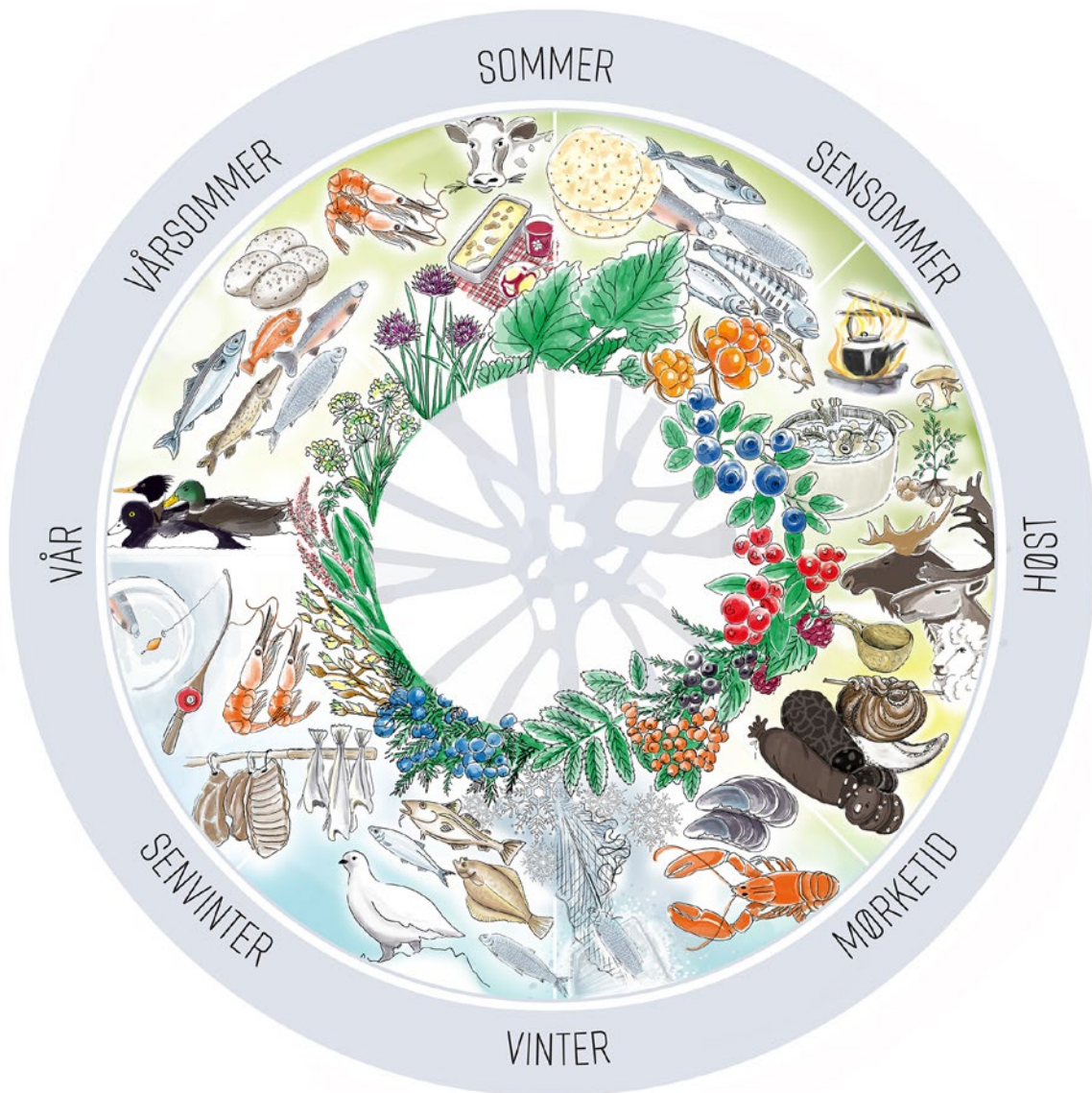
For barnehager med tilgang til keramikkovn kan man også lage egne dekaleringer som kan påføres gammelt og nytt servise for å skape nye uttrykk. Dekaleringer er som klistremerker, som brukes til overføring og innbrenning på glass eller keramikk/porselen som gjør at de tåler daglig bruk og oppvaskmaskin.

Mer om kunst, kultur og kreativitet i barnehagen

kunstkultursenteret.no

Måltidet som samisk språk- og kulturarena

Forankring i rammeplanen

I barnehagen skal samiske barn få utvikle sin kultur uavhengig av hvor i landet de bor. Personalet skal støtte barna i å bevare og utvikle samisk språk og kultur. Rammeplanen fremhever at barn i barnehager med annen kultur skal få kjennskap til den samiske kulturen, og at samene er Norges urfolk. Gjennom merkedager og hverdagsliv, kunst og kultur og mattradisjoner skal barna bli kjent med den samiske kulturen.

Måltidene i barnehagen er en god arena for formidling av samisk kultur og levemåter. Samiske mattradisjoner er nært knyttet til naturen og tilgang til råvarer. Gjennom matlaging kan barna få innsikt i matens opprinnelse og få et nytt blikk på hvordan lage samisk mat, og hvordan bruke tilgjengelige råvarer ut ifra den samiske årstidskalenderen.

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan kan vi bruke måltidet for å fremme samisk språk og kultur?
- Hvilken kompetanse har personalet i samiske mattradisjoner, og hvordan kan man løfte kompetansen?
- Hvordan sikrer vi at også samiske mattradisjoner er en del av barnehagens innhold?

Introduksjon til aktivitetene

Gjennom bruk av tradisjonelle lærings- og arbeidsmetoder lærer barna gjennom erfaringer, og får innblikk i samisk matkultur. Det å lage mat sammen med barna og gjennomføre tradisjonelle måltider er gode pedagogiske aktiviteter som har til hensikt å gjøre barna kjent med tradisjonell samisk matkultur ved å la de medvirke i matlagingen og i måltidet. Samtale med barna om husdyr, rein, fisk, og hvor maten kommer fra, kan gi barna en forståelse for den samiske matkulturen.

Om dere har mulighet, besøk en reindriftsutøver, reingjerde, gårdsbruk, fisker eller andre steder hvor barna kan se og bli bedre kjent med tradisjonelle arbeidsmetoder. La barna få være med på slaktning og fiske om det er muligheter for dette.

Aktivitet med barna

Tradisjonelt måltid med blodpannekaker

Denne aktiviteten tar for seg samisk tradisjonsmat hvor måltidet tilrettelegges i samsvar med den tradisjonelle samiske matkulturen.

I den samiske matkulturen er det viktig å ta vare på alt av råvarene når dyrene først blir slaktet. I denne aktiviteten består måltidet av blodpannekaker, hvor blod fra rein, sau eller storfe kan brukes. Lag røre sammen med barna og stek pannekaker inne eller ute på bål. Bruk gjerne den tradisjonelle trekoppen guksi under måltidet. Start måltidet med å synge eller høre på et matvers på samisk

Snakk med barna om ingrediensene i blodpannekakene, hvor de kommer fra og at denne matretten er samisk tradisjonsmat. Har barna smakt blodpannekaker før? Hvordan smaker det? Sammenlign gjerne blodpannekakene med andre sorter pannekaker og la barna selv få sette egne ord på smaksopplevelsen.

Snakk om begreper tilknyttet maten og omgivelsene. Snakk om samisk mat, hvor maten kommer fra, hvordan maten blir høstet/slaktet og tilberedt er viktig både for språkutviklingen og forståelsen av hvor vi får maten vår fra. Bruk benevnelser som forklarer matens konsistens og smak. Fortell en samisk historie eller eventyr, for eksempel "Pannekaka". Avslutt måltidet med å takke for maten på samisk.

Takk for maten!

Giitu biepmu ovddas!

(nordsamisk) (uttale: u=o, o=å)

Gijtto biebmoj ávdás!

(lulesamisk)

Gudtsien beapmoen ávtteste!

(sørsamisk)

GUKSI (nordsamisk)

(Bokstaven «u» uttales som «o»)

GUKSE (lulesamisk)

GUKSIE (sørsamisk)

Guksi er en tradisjonell samisk trekopp som blant annet kan brukes som turkopp eller til daglig bruk i barnehagen. Et bærekraftig og praktisk produkt!

[Litteratur om samisk mat](#) ↗

[Samisk læremiddelportal](#) ↗

[Veileder for barnehager med samiske barn](#) ↗

Mer om samisk i barnehagen

www.lohkanguovddas.no

Bokstaver til lunsj

Forankring i rammeplanen

Barna er omgitt av språk, tale og bokstaver i hele hverdagen. Mange barn er nysgjerrige på bokstaver og synes det er gøy å lekeskrive, og ifølge rammeplanen skal barnehagen bidra til at barna får utforske og gjøre seg erfaringer med ulike skriftspråksuttrykk som lekeskrift, tegning og bokstaver. Personalet skal gjennom arbeidet

med kommunikasjon, språk og tekst støtte barnas utforskning og nysgjerrighet for bokstaver og skriftspråk. Måltidet er et viktig samlingspunkt i barnehagen, og er en fin arena for lek og læring med bokstaver og språklyder. Blyant på papir er bare ett av mange mulige skriveredskaper.

Refleksjonsspørsmål

- Hvilke muligheter for bokstavsamtaler finner vi rundt et dekket bord?
- På hvilke måter kan barna inspirere hverandre?
- Hvilke skrivemuligheter finnes det rundt måltidene i barnehagen?
- Når er det greit å leke med maten? Noen ganger? Aldri?

Introduksjon til aktiviteten

Hensikten med aktiviteten er å gi alle barn den samme muligheten til å oppdage, møte og utforske skriftspråket. Barn er omgitt av skriftspråk og mange får tidlig en interesse for bokstavene. Mange blir særlig interessert i sin egen bokstav, hvor de bruker den som utgangspunkt for videre bokstavutforskning. Men, barna kommer fra ulike hjem og har ulik tilgang til skriftspråkerfaring. Derfor er det så viktig at alle får møte og utforske skriftspråket i barnehagen.

Måltidet er en god arena som gir alle barn anledning til å smake på språket, både ved å snakke om og leke med bokstaver og lyder. Under måltidet sitter alle sammen i et

fellesskap hvor det er gode muligheter til å lytte til og forstå hverandre og skape mening sammen. Kanskje kjenner Marte igjen sin egen bokstav på melkekartongen? Eller Simon hører at han og «smør» begynner med samme lyd? Er det andre ting som vi spiser som begynner på Simons bokstav?

Inviteres barna inn i morsomme samtaler om bokstaver og lyder er det med på å utvide deres erfaringsgrunnlag. Å leke med – og til og med spise – bokstaver, kan gjøre det spennende for alle, og bidra til å skape en felles interesse for skriftspråket.

Aktivitet med barna

De fleste barn vil bli glade og overrasket hvis de får vite at «i dag skal dere få leke med maten!». Majones eller kaviar, grønnsaker i staver eller skall fra appelsin eller eple kan være fine skriveredskaper. Bruk brødsleven som lerret og la barna fylle den med bokstaver eller lekeskrift - alt etter hva de ønsker. Kanskje ønsker noen å skrive sin bokstav på skiven, for å vise at den tilhører dem?

La barna få muligheten, om de ønsker, til å lese hva de har skrevet på brødsleven sin og til å vise dem frem til de andre barna. På denne måten kan barna få dele sine erfaringer med bokstavnavn. Dette kan skape gode samtaler og undringer om de ulike bokstavene.

Barn tilnærmer seg bokstaver på ulike måter, og aktiviteten kan deretter tilpasses barnas ulike erfaringer og interesser. Ved de første møtene med bokstaver er barna mest opptatt av formen på bokstaven, hvor noen ser eksempel O som et hjul eller S som en slange. Etter hvert vil barna utvikle bevissthet rundt ordlyden til bokstavene.

Rundt måltidet kan dere se om dere finner ting på bordet som har samme form som bokstaver, eller ting som begynner på samme bokstavlyd som barnas navn.

Målet er ikke at barna skal lære bokstavene på denne måten. Det handler om å skape undrende samtaler som kan gjøre barna nysgjerrige og bevisste på bokstaver. Dermed er det viktig å la barna utforske, finne meningsfulle samtaler og oppfordre til å dele erfaringer med hverandre. I tillegg er det viktig at du som voksen er en naturlig støtte i samtalen, og er med på leken.

Bøker som støtte til samtaler om bokstavene kan være en hjelp for barn som synes samtaler er utfordrende, også under måltidet. Bokstavsommeren av Erna Osland er en fin bok som kan leses og snakkes om i måltidsituasjoner. Der møter barna tekster med fokus på bokstavform og bokstavlyd gjennom historier om Styrk og Zara som tilbringer sommeren i fjæra.

[Faglige ressurser for barnehagelærere om bokstav- og skriftspråkaktiviteter i barnehagen](#) ↗

[«En smak av lesing»: Film til bruk på foreldremøter og personalmøter, om Alma \(3\) sine mange daglige møter med skriftspråket](#) ↗

[Bokstavsommeren](#) ↗

Mer om språk og bokstaver i barnehagen

<https://www.uis.no/nb/lesesenteret>

Måltidet – en arena for fellesskap, tilhørighet og glede

Forankring i rammeplanen

Alle, både barn og voksne, i barnehagen utgjør en viktig del av fellesskapet. Rammeplanen fremhever at alle barn skal erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og være i positive samspill med andre barn og voksne. Barn har ulike forutsetninger, perspektiver og erfaringer som barnehagen skal anerkjenne og støtte slik barna utvikler et positivt forhold til seg selv.

Barnehagen skal styrke barnas selvfølelse og legge til rette for og støtte utvikling av vennskap og sosiale fellesskap. Barna skal også få hjelp til å mestre balansen mellom ivaretagelse av egne og andres behov, og få bidra i samtale og utforming av normer for samhandling. Rammeplanen understreker personalets ansvar for å legge til rette for at måltider og matlaging bidrar til måltids glede, deltakelse, samtaler og fellesskapsfølelse hos barna.

Refleksjonsspørsmål

- Hvordan kan vi være i relasjonen til barna og barnegruppen for å sikre at måltidet blir en arena hvor barna opplever fellesskap, glede og det å være betydningsfull?
- På hvilken måte kan vi organisere måltidet for å sikre trygghet og forutsigbarhet?
- Hvordan kan vi støtte barnas samspillsutvikling under måltidet?

Introduksjon til aktiviteten

Hensikten med aktiviteten er at alle barna skal erfare fellesskap, glede og det å være betydningsfull for fellesskapet. Dette får en til ved at vi i personalet er fysisk og emosjonelt tilgjengelige sammen med barna og støtter deres utvikling. Det må skapes et positivt klima med sensitivitet på barnas behov og perspektiver.

Måltidet i barnehagen skal være en arena hvor barna føler seg sett og hørt, og får delta, utvikle og mestre sin egen

deltakelse i måltidet og samtalene. Under måltidet vil det være sentralt å gi barna støtte til utvikling ved å fokusere på den sosiale samhandlingen som foregår. Hvordan måltidet organiseres, og gode overganger før og etter måltidet er også av stor betydning for å skape trygghet og forutsigbarhet. Dette er viktige forutsetninger for fellesskapsopplevelser og glede hos barna.

Aktivitet med barna

Del 1: Trivselsregler

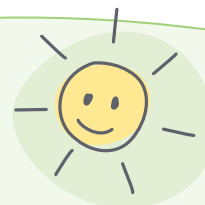
Ha samlingsstund med barna hvor dere snakker sammen om hvordan et måltid bør være. Hvilke rammer og normer skal gjelde for samhandling under måltidet i deres barnehage? Barnas medvirkning skal ivaretas i utviklingen av trivselsreglene.

De eldste barna hjelper til å lage trivselsreglene. Lag 3 – 4 regler som er positivt formulert. Trivselsreglene lages med bilde av hvordan måltidet skal være. Bildene kan være fotografier, tegninger eller visuelle symboler. På andre siden av kortet kan dere skrive trivselsreglene.

Trivselsregel kortene brukes under måltidene som en positiv påminner for barna og dere i personalet. Denne visuelle støtten kan minne på og dermed bidra til å skape en god atmosfære hvor alle kan oppleve at de har betydning i fellesskapet og oppnår måltids glede.

Del 2: Personalets tilstedeværelse og væremåte

I forkant av måltidet hjelper et par barn til med å tilrettelegge for et godt måltid. Bordene dekkes på og alt annet nødvendige redskap er tilgjengelig ved bordet. Slik slipper du å måtte reise deg for å hente noe under måltidet, da det kan påvirke til at det oppstår en viss uro og forstyrrelser i barnegruppen.

Dere i personalet fordeler dere på flere bord hvor en sitter sammen med 4 – 6 barn. Med smågrupper klarer du å fokusere mer på enkelt barn og styrke relasjonene mellom barna og mellom deg og barna.

Som voksen er det ditt ansvar å modellere positiv sosial atferd. Det gjør du ved å:

- se hvert enkelt barn og bruke navnet til barnet
- stille åpne spørsmål
- gi tilbakemeldinger og respons til alle barna
- oppfordre til samtaler og dialog mellom barna
- lytte, bekrefte og anerkjenne opplevelser, følelser og handlinger
- oppmuntre barna til å høre på hverandre
- fremheve det barna mestrer og er opptatt av

Du er barnas rollemodell og dersom du benytter disse metodene rundt måltidet i barnehage kan det bidra til at barna føler seg sett, hørt og som en del av fellesskapet. Dette kan gi endringer i måltids glede, dialog og et positivt klima og en god atmosfære.

[Film om de gode relasjonene](#)

Mer om læringsmiljøet i barnehagen

<http://læringsmiljøsenderet.no>

Måltidet som språkarena – med utgangspunkt i hverdagssamtaler

Forankring i rammeplanen

Personalet i barnehagen har ansvar for å skape et variert språkmiljø der barna får mulighet til å oppleve glede ved å bruke språk og kommunisere med andre. Rammeplanen presiserer at alle barn skal inkluderes i språkstimulerende aktiviteter. Gjennom dialog og samspill skal de støttes i å kommunisere, medvirke, lytte, forstå og skape mening.

Måltider i barnehagen kan åpne for språklig samspill mellom barn og voksne, enten de spiser ved bordet, på uteplassen eller i skogen. Det er en fin arena for personalet til å invitere barn inn i ulike typer samtaler der de får anledning til å fortelle, undre seg, reflektere og stille spørsmål i fellesskap.

Refleksjonsspørsmål

- Hva kjennetegner gode hverdagssamtaler?
- Hvordan kan vi legge til rette for gode hverdagssamtaler sammen med barna under måltidene?

Introduksjon til aktiviteten

Måltidene i barnehagen er en pedagogisk og sosial arena som kan gi tid og rom for gode og meningsfulle **hverdagssamtaler**. Dette er uformelle samtaler som kjennetegnes ved at de er spontane. Hverdagssamtaler skjer hele tiden i barnehagen, og er en viktig læringsarena. Disse uformelle samtalerne er en grunnleggende aktivitet for at barn skal tilegne seg språk, kunnskap og samtaleferdigheter. Under måltider tar gjerne samtalen utgangspunkt i selve maten, eller den handler om noe som barna er opptatte av eller interessert i. Samtaler er en grunnleggende aktivitet for

språktilegnelse og læring. Spontane, uformelle samtaler finner sted hvor som helst og når som helst i løpet av barnehagehverdagen, og selvsagt også under måltidene. Her er barna gjerne organisert i mindre grupper, noe som kan bidra til at flere barn deltar aktivt og engasjerer seg i samtalerne. Bordsituasjonen gir personalet mulighet til å se hvert enkelt barn, ha blikkontakt og sørge for at alle barn inkluderes i fellesskapet under måltidet. Gode samtaler mellom en voksen og få barn i en gruppe har vist seg å være fruktbare språklærings situasjoner (Utdanningsdirektoratet, 2017).

Aktivitet med barna

Hverdagssamtaler under måltidene.

Hverdagssamtaler ved måltidet gir mulighet til å bruke språket på ulike måter. De kan bidra til at barna får oppleve flere forskjellige måter å samtale på, som fortellinger, forklaringer og forhandlinger. Barna lærer ord og begreper, og fyller de med innhold. De lager setninger og tilegner seg grammatikk i en meningsfull sammenheng. I tillegg lærer de å ta tur og gi signaler om at det er andre sin tur, og de blir i stand til å følge opp andres innspill.

Samtaler ved matbordet kan ta utgangspunkt i mat og tilbehør som befinner seg på bordet. De kan for eksempel handle om forskjellige typer brød og pålegg, bestikk, fat og kopper, ulike farger og smaker på mat, hva som er godt, søtt,

salt og surt, eller det kan være nødvendig å be om å få tilsendt pålegg og smør, kniv eller kopp. Samtalerne kan også handle om å dele opplevelser, tanker, ideer, erfaringer og refleksjoner. Man kan snakke om både det som skjer i nåtid, fortid og hva som skal skje videre. Det å samtale om opplevelser, tanker og følelser er nødvendig for å utvikle et godt språk. Ved å være aktive deltakere i samtaler, tilegner barna seg en bred språklig

kompetanse. De er selv avsendere av budskap, de lytter og observerer og de mottar og tolker budskap.

Måltider varer gjerne en stund, og det gir tid og rom til lengre samtaler med en viss varighet. Måltidet er derfor en fin møteplass for den utforskende samtalen. Ved å stille åpne spørsmål som inviterer til refleksjon, kan personalet bidra til undring og utforskning. Pedagogene i barnehagen legger til rette for demokratiske læringsprosesser når de er undrende, nysgjerrige og reflekterer sammen med barna. Måltider med god kvalitet preges av engasjerte aktive ansatte som snakker med barna. De tar initiativ til samtaler og følger opp initiativ fra barna, gjentar, stiller spørsmål og utfyller barnas kommunikasjon. Det er få regler og de ansatte er opptatt av felles samtaler. Det er viktig at barna får formulere sine egne tanker og erfaringer, og tid til å tenke, fortelle og forklare.

En god samtale preges av at den voksne viser interesse for barnet og forsøker å få tak i hva barnet egentlig vil fortelle. Ved å tilrettelegge for deltakelse i hverdagssamtalen, kan dette bidra til å skape en fellesskapsfølelse rundt bordet, bålplassen, på uteområdet, eller andre steder hvor barnehagen bruker å spise.

Mer om språkarbeid i barnehagen

<https://skrivesenteret.no/barnehage>

Om de nasjonale sentrene

Nasjonalt senter
for mat, helse og
fysisk aktivitet

Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet ved Høgskulen på Vestlandet skal blant annet styrke barnehagens rolle som helsefremmende arena gjennom arbeid med mat og måltid og fysisk aktivitet. Viktige tema som vi jobber med er matglede, måltider og måltidets funksjon, bevegelsesglede, motivasjon og mestring i fysisk aktivitet. Vi setter spesielt søkelys på hvordan mat og bevegelse kan være naturlig integrert gjennom hele barnehagedagen. På våre nettsider finnes det mange ressurser og pedagogiske verktøy som kan være til støtte og hjelp i barnehagens arbeid med mat og måltid og fysisk aktivitet.

mhfa.no

NYNORSKSENTERET
NASJONALT SENTER FOR NYNORSK I OPPLÆRINGA

Nynorsksenteret (Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa) er eit ressurscenter for nynorsk i grunnopplæringa og i barnehagen. På www.nynorsksenteret.no/barnehage finn du tips til opplegg og idéar, songar, musikk, fagstoff og filmar til inspirasjon for vaksne i barnehagen. På barnesidene Berte og Iver kan borna leike seg med bokstavar og ord i mange ulike spel. Tips og omtalar av nynorske barnebøker finn du på www.nynorsk bok.no. Nynorsksenteret held også kurs for tilsette i barnehage og skule om språkstimulering og bruk av nynorske bøker.

www.nynorsksenteret.no

NATURFAGSENTERET

Naturfagsenteret, Nasjonalt senter for naturfag i opplæringa, skal bidra til at den nasjonale utdannings-politikken blir iverksatt og gjennomført slik at barn, unge og vaksne kan få en likeverdig og tilpasset opplæring av høy kvalitet i et inkluderende fellesskap.

Nasjonalt senter for naturfag i opplæringa skal gjennom sin virksomhet som nasjonalt ressurscenter bidra til økt kvalitet i naturfagopplæringa. Senteret skal bidra til økt motivasjon og interesse for naturfagene i barnehagen og grunnopplæringa

Forskerfrø.no er naturfagsenterets nettside for barnehagelærere, andre ansatte i barnehagen, barnehagelærerutdannere og andre naturfagsentusiaster.

www.forskerfrø.no

MATEMATIKKSENTERET

Nasjonalt senter for matematikk i opplæringa

Matematikksenteret er et nasjonalt ressurscenter for både barnehage, grunnskole, videregående skole og lærer-utdanning i Norge. Vår hovedoppgave er å utvikle nye og bedre arbeidsmåter og læringsstrategier for hele opplæringsløpet i matematikk. Matematikksenteret utvikler bl.a. gratis ressurser som kan brukes i det daglige arbeidet med barna.

Matematikksenteret vil bidra til at matematikkopplæringa tar utgangspunkt i barn og unges tenkning og bygger på deres interesser, bakgrunn, erfaringer og kunnskap. Utviklingsarbeidet og anbefalinger fra senteret er basert på kunnskap etablert gjennom utprøving i barnehager og skoler.

www.matematikksenteret.no

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring skal bidra til at flerkulturelle perspektiver blir ivarettatt i barnehagen og grunnopplæringa. NAFØs nettsider nafo.oslomet.no og morsmal.no tilbyr aktuelle ressurser som kan bidra til å skape et inkluderende leke- og læringsfellesskap i barnehagen - forankret i rammeplanen for barnehager. Du finner ressurser om hvordan barnehagen kan arbeide med flerspråklighet, mangfold og et gjensidig samarbeid med alle foreldre – basert på aktuell forskning og eksempler fra praksis. Du finner også flerspråklige fortellinger og sanger, rim og regler på ulike språk. Sidene henvender seg til både barnehager, barnehageeier og barnehagemyndighet.

nafo.oslomet.no

FREMMEDSPRÅKSENTERET

NASJONALT SENTER FOR FREMMEDSPRÅK I OPPLÆRINGA

Fremmedspråksenteret er et nasjonalt ressurscenter for engelsk og fremmedspråk i barnehage og skole. Senteret skal gjennom sin virksomhet som nasjonalt ressurscenter bidra til økt motivasjon og interesse for fremmedspråk.

Ønsker du tips til sanger, rim og regler, spill og andre morsomme aktiviteter?

På våre nettsider vil du finne idéer til hvordan du kan jobbe med engelsk eller andre språk i barnehagen. Her kan du finne alt fra enkle aktiviteter for samlingsstunden til lengre prosjektarbeid. Alle ressursene våre er gratis. Materiellet er utarbeidet på engelsk, men kan lett brukes på andre språk.

www.fremmedspraksenteret.no

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen ligger ved Nord universitet i Bodø. Som nasjonalt ressurscenter skal vi bidra til økt kvalitet, engasjement og interesse innenfor fagområdet kunst, kultur og kreativitet i barnehagen. Vår målgruppe er det pedagogiske personalet i barnehagen, barnehageledere og barnehageeiere. På våre nettsider finnes en ressursbase med mange kreative prosjekter gjennomført i barnehager i hele landet. Her finnes også oversikt over aktuell forskning, faglitteratur og aktiviteter ved senteret. Vi samarbeider med nettverk, organisasjoner og miljøer som arbeider med det estetiske fagområdet i barnehage lokalt og nasjonalt.

www.kunstkultursenteret.no

SÁMI LOHKANGUOVDDÁS
SAEMIEN LOHKEMEJARNGE
SÁME LÁHKÁMGUOVDDÁSJ
NASJONALT SENTER FOR SAMISK I OPPLÆRINGA

Nasjonalt senter for samisk i opplæringa er et ressurscenter spesielt rettet mot opplæringssystemet fra barnehage til høyere utdanning. Senteret er lokalisert på Sámi allaskuvla (samisk høyskole) i Kautokeino. Vi arbeider vidt for å fremme muntlig og skriftlig bruk av samisk i befolkningen. Vi arbeider innenfor hovedområdene muntlig språkutvikling og lese- og skriveopplæring. Dette innbefatter å styrke og fremme bruk av muntlig samisk i opplæringssystemet, kunnskap om flerspråklighet og språkreitalisering, og formidle kunnskap om lesing og skriving.

Vi arbeider også med forsknings- og utviklingsarbeid knyttet til disse fagområdene. Vi tilbyr kompetanseheving, rådgivning og veiledning som tilpasses barnehage eller skole. Vi samarbeider med ulike institusjoner, nettverk og miljøer som også jobber for å fremme samisk språk og kultur i opplæringa. Læremiddelportalen www.ovttas.no er lokalisert ved senteret. De gir informasjon om samiske læremidler, som kan lånes via deres nettsted.

www.lohkanguovddas.no

Godt språkarbeid i barnehagen er viktig for barns deltakelse i lek, utvikling av vennskap, kommunikasjon, for opplevelser, læring og for å skape et solid og godt grunnlag for lesing og skriving senere i livet. Lesesenterets oppgave er å bidra til å styrke arbeidet med språk, tekst og kommunikasjon i barnehage og skole.

Lesesenteret lager og tilbyr gratis, forskningsbaserte ressurser om hvordan og hvorfor vi bør jobbe med lesing i barnehagen. Lesesenteret tilbyr kurs og konferanser for barnehageansatte, videreutdanninger for barnehagelærere og inngår i langsiktige

partnerskap med barnehager gjennom regional ordning for barnehagebasert kompetanseutvikling (REKOMP).

Sammen med Skrivesenteret står Lesesenteret også bak Språkløyper, som tilbyr gratis, barnehagebasert kompetanseutvikling for alle ansatte i barnehagen.

lesesenteret.uis.no

Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning (Læringsmiljøsentret) forsker på og tilbyr kompetanseutvikling rettet mot voksnes betydning for utvikling av læringsmiljøet i barnehage og skole. Læringsmiljø beskrives som de samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forholdene som har betydning for barn og unges utvikling, lek og læring, helse og trivsel.

Læringsmiljøsentret bistår nasjonale utdanningsmyndigheter i arbeidet med å realisere nasjonal utdanningspolitikk. I tillegg jobber senteret med egeninitierte oppgaver innenfor forskning og utvikling, kompetanseutvikling for barnehager og skoler, samt undervisning og veiledning. Læringsmiljøsentrets visjon er å være en nasjonal drivkraft for å fremme trygge og gode læringsmiljø i barnehage og skole. Senteret har to avdelinger; en i Stavanger og en i Porsgrunn.

Våre hovedperspektiver når det kommer til barnehage, er å bygge en lærende barnehage, utvikle gode relasjoner, håndtere begynnende mobbeatferd og krenkelser samt sikre inkludering og trygge overganger. Vi vektlegger det psykososiale og fysiske læringsmiljøet som ivaretar barns behov for lek og læring.

laringsmiljosenteret.uis.no

Skrivesenteret ønsker å formidle kunnskap om barns språkutvikling, godt språkarbeid, språkmiljø, utforskende skriving og hvordan skape gode sammenhenger i læringsløpet. Senteret har blant annet fokus på barns tidlige utforskning av skriftspråket, og hvordan barnehagen kan tilrettelegge og ivareta god språkstimulering gjennom varierte hverdagsaktiviteter. Godt språkarbeid kan bidra til et godt grunnlag for barns senere lese- og skriveferdigheter. Skrivesenteret tilbyr fagdager, kurs, konferanser og kan være utviklingspartner i barnehagebasert kompetanseutvikling om blant annet språkarbeid og utforskende skriving i barnehagen.

Skrivesenteret utvikler gratis nettressurser på egen nettside om språkarbeid i barnehagen, utforskende skriving og barns møter med tekster. I tillegg tilbyr senteret gratis kompetanse- og utviklingspakker i den nasjonale strategien Språkløyper.no som Skrivesenteret utvikler i samarbeid med Lesesenteret.

www.skrivesenteret.no

